

STORTINGET

Representantforslag 142 S

(2023–2024)

fra stortingsrepresentantene Aleksander Stokkebø, Henrik Asheim og Anna Molberg

Dokument 8:142 S (2023–2024)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Aleksander Stokkebø, Henrik Asheim og Anna Molberg om å forebygge, dokumentere og slå ned på lønnstyveri, og hjelpe ofrene for arbeidslivskriminalitet

Til Stortinget

Bakgrunn

Norge har et svært godt og velorganisert arbeidsliv. Likevel finnes det useriøse arbeidsgivere som begår lønnstyveri, hvor man ikke utbetaler den lønnen arbeidstakeren har rett på. Det er en kynisk form for arbeidslivskriminalitet som utnytter sårbare mennesker, og utenlandske arbeidstakere er særlig utsatt. Lønnstyveri er alvorlig kriminalitet og må slås hardt ned på. Det må forebygges mer, flere tilfeller må avdekkes og det må gjøres vanskeligere å begå lønnstyveri. Ofrene må også få bedre hjelp til å kreve tilbake den lønnen de har rett på.

Forebygging

Den beste forebyggingen mot lønnstyveri er ansatte som kjenner sine rettigheter. De utgjør førstelinjeforsvaret i kampen mot arbeidslivskriminaliteten. Derfor bør man fortsette satsingen på Servicesenter for utenlandske arbeidstakere (SUA). På SUA får arbeidsinnvandrere viktig veiledning og kan ordne det de trenger for å jobbe i Norge.

I tillegg må man fortsette prioriteringen av forebyggende kampanjer på arbeidstakernes eget morsmål, slik

som Arbeidstilsynets «Know Your Rights». I sistnevnte kampanje nådde man på to år over 350 000 utenlandske arbeidstakere. Samtidig ser man fortsatt at mange, og da spesielt utenlandske arbeidstakere, ikke kjenner sine rettigheter og plikter. Man må derfor tenke nytt når det gjelder når og hvordan de kan sikres bedre informasjon.

Enhver som skal jobbe i Norge, må ha skattekort og et norsk identitetsnummer. Når arbeidstaker får d-nummer, som er et norsk identitetsnummer, skal det være ID-sjekk med fysisk oppmøte. Det er en god anledning for å dele ut mer materiell og gi informasjon om arbeidstakers rettigheter og plikter, på arbeidstakernes eget språk. Det meldes om at informasjonen som i dag gis ut, er mangelfull, og i noen tilfeller helt fraværende. Regjeringen bør derfor gjennomgå og forbedre informasjonen som gis til utenlandske arbeidstakere i forbindelse med registrering for arbeid i Norge.

Avdekking

HMS-kort er et lovpålagt identitetskort for arbeidstakere i noen bransjer. Kortet bekrefter hvem som er arbeidsgiver og arbeidstaker, samt at virksomheten og den ansatte er registrert i de obligatoriske offentlige registrene. Alle som utfører arbeid på bygge- og anleggsplasser eller som helt eller delvis tilbyr renholdstjenester, bilpleie, hjullagring og hjulskift er pålagt å utstyre både norske og utenlandske arbeidstakere med HMS-kort. HMS-kortet er et viktig verktøy som fremmer seriøsitet og gjør Arbeidstilsynets kontroller vesentlig enklere og mer effektive. Ordningen kan bli et sentralt verktøy for å bekjempe lønnstyveri og kan med fordel utvides til flere utsatte bransjer.

For å unngå misbruk, må det være skikkelig kontroll med hvem som får tak i HMS-kort. Krav om fysisk ID-

sjekk eller bruk av BankID ved utstedelse av HMS-kort bør derfor utredes. I tillegg bør HMS-kortet forsterkes ved å legge til biometriske data, eksempelvis fingeravtrykk. Det vil forebygge at det lages HMS-kort basert på falsk informasjon og dokumentasjon, eller at kortene brukes av andre enn den kortet er laget til. Formelle kvalifikasjoner kan også registreres for å synliggjøre at arbeidstaker er kvalifisert for arbeidet som utføres.

Teknologien gir nye muligheter for å avdekke lovbrudd og lønnsstyveri. Man bør derfor inkludere flere sanntidsopplysninger i HMS-kortet. Samtidig bør det lages en kobling til A-ordningen som viser lønn og skattetrekk, samt en kobling til innbetaling av offentlig tjenstepensjon og ytelsesutbetalinger fra Nav. Med bruk av teknologi kan man sørge for at sannsynlige brudd på reglene automatisk rapporteres til den aktuelle tilsynsmyndigheten. Med en slik løsning, kan varsler utløses dersom det ikke er betalt lønn og skatt på arbeidstakere som logger seg inn på byggeplass. Dersom en ansatt eller oppdragstaker er registrert som 100 pst. ufør, sykemeldt eller går på dagpenger, og samtidig logger seg inn på byggeplassen, vil det også kunne meldes inn automatisk til Nav. Digitalisering og systemer som snakker bedre sammen på tvers vil gi tilsynene mulighet til å gjennomføre langt mer målrettede kontroller.

Når flere data blir registrert i sanntid og biometriske data kommer på plass, vil mulighetene for misbruk gå kraftig ned. Dermed kan man også utvide kortenes gyldighetstid, noe som vil gi en betydelig forenkling og innsparing for både myndigheter og næringsliv.

Dokumentasjon og sporbarhet

Skal man kunne inndrive et lønnskrav og slå ned på lønnsstyveri, er man avhengig av å få klarhet i hva som faktisk har skjedd. Dessverre sliter man i mange av sakene med mangel på dokumentasjon, noe som gjør det vanskeligere å føre bevis. Man må derfor sette i verk flere tiltak, som kan gi mer sporbarhet og etterprøvbarehet. Det må bli enklere å få klarhet i hva som ble avtalt mellom partene og om arbeidsavtalen er overholdt.

Regjeringen Solberg innførte krav om at lønn som hovedregel skal utbetales via bank, slik at myndighetene i ettetid faktisk kan sjekke om pengene kom frem. Men de useriøse og kriminelle lovbrøyterne benytter stadig nye verktøy og metoder for å omgå lover og regler. Derfor bør Arbeidstilsynet få hjemmel til å ta beslag i relevante dokumenter som avdekkes under deres kontrollvirksomhet. Arbeidstilsynet bør også kunne innhente relevant informasjon direkte fra tredjeparter, for eksempel fra arbeidsgivers bank eller A-meldingen.

I tråd med minstekravene i EUs arbeidsvilkårsdirektiv, og etter vedtak i Stortinget, skal regjeringen korte ned fristen for når skriftlig arbeidskontrakt skal være på plass, jf. arbeidsmiljøloven § 14-5, fra en måned til syv

dager etter arbeidsforholdets oppstart. Samtidig vet man at det også i tidsrommet før dette skjer grov utnyttelse. Arbeidstilsynet er blant dem som har gitt uttrykk for at fristen bør være kortere. Det finnes ingen gode grunner for å ikke la arbeidstakeren få vite lønnen og grunnleggende arbeidsvilkår før man setter dem i arbeid. Det bør derfor utredes et krav om skriftlig arbeidskontrakt fra første arbeidsdag, og som minimum bør det innføres krav om at lønnsopplysninger og de mest sentrale arbeidsvilkårene skal være avklart skriftlig fra dag én. Det vil gi økt forutsigbarhet for arbeidstaker, lette bevisproblematikk for begge parter ved eventuelle tvister og forebygge utnyttning av sårbare arbeidstakere.

Som et ledd i å sikre bedre dokumentasjon og enklere kontroll, bør regjeringen også innføre en digital løsning for arbeidskontrakter. Det vil gjøre det vanskeligere for en useriøs arbeidsgiver å forfalske eller fabrikkere arbeidsavtaler idet virksomheten blir kontrollert. Det vil også gjøre det enklere for arbeidstaker å sjekke sine rettigheter og plikter. Det bør undersøkes hvilke private løsninger som eksisterer i dagens marked, slik at det offentlige ikke setter opp nye statlige løsninger i konkurranse med dem. Det viktige er at det blir sporbarhet, slik at det ikke blir mulig å tilbakedatere og fabrikkere arbeidsavtaler.

Hjelp ofrene

Lønnsstyveri frarøver mennesker noe av det mest grunnleggende i livet, nemlig inntekt og tryggheten for å kunne forsørge seg selv og familien. Dette er alvorlig kriminalitet, og under Høyres tid i regjering innførte man derfor straff på opptil 6 år for de groveste tilfellene, jf. Prop. 153 L (2020–2021) og Innst. 520 L (2020–2021). Norge gikk med det foran som første land i Europa. Etter at loven ble innført, har NRK gransket alle sakene som har blitt anmeldt. Selv om flere er dømt og nye saker er på gang, viser NRKs undersøkelse at 90 pst. av sakene har blitt henlagt av politiet. I tillegg til grep for å lette dokumentasjonen, er det behov for å gi bedre hjelp til dem som blir utsatt for lønnsstyveri.

Forslagsstillerne mener derfor at staten må overta innkrevingen av de mest åpenbare lønnskravene. Staten er en tøff kreditor, som utvilsomt vil skremme mange useriøse arbeidsgivere. Med en slik ordning vil man også bidra til å jevne ut det skjeve styrkeforholdet mellom kriminelle aktører og utsatte arbeidstakere.

Det er også behov for å forsterke hjelpeapparatet og de frivillige organisasjonenes rettshjelpearbeid overfor ofre for arbeidslivskriminalitet og menneskehandel. Det bør utredes hvordan den juridiske hjelpen til ofre for lønnsstyveri kan styrkes, herunder om den bør innlemmes i ordningene med fri rettshjelp eller rettsråd.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

forslag:

1. Stortinget ber regjeringen gjennomgå og forbedre informasjonen som gis til utenlandske arbeidstakere i forbindelse med registrering for arbeid i Norge, herunder ved utdeling av d-nummer, og komme tilbake til Stortinget i løpet av 2024.
2. Stortinget ber regjeringen utvide ordningen med HMS-kort til flere utsatte bransjer, forsterke kortene med biometriske data og formelle kvalifikasjoner, og deretter utvide kortenes gyldighetstid, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.
3. Stortinget ber regjeringen inkludere flere sanntidsopplysninger i HMS-kortet, herunder lage en kobling til A-ordningen (lønn og skattetrekk), OTP-innbetalinger og ytelsesutbetalinger fra Nav, samt sørge for at sannsynlige brudd på reglene automatisk rapporteres til den aktuelle tilsynsmyndigheten, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.
4. Stortinget ber regjeringen utrede krav om fysisk ID-sjekk eller bruk av BankID ved utstedelse av HMS-kort, og komme tilbake til Stortinget i løpet av 2024.
5. Stortinget ber regjeringen utrede krav om skriftlig arbeidskontrakt fra første arbeidsdag, og som minimum innføre krav om at lønnsopplysninger og de mest sentrale arbeidsvilkårene skal være gitt skriftlig fra dag én, og komme tilbake til Stortinget i løpet av 2024.
6. Stortinget ber regjeringen innføre en digital løsning for arbeidskontrakter, for å sikre enklere kontroll av at arbeidstakernes rettigheter og lønnskrav blir ivaretatt, og komme tilbake til Stortinget innen revidert nasjonalbudsjett for 2025.
7. Stortinget ber regjeringen utrede hvordan staten kan overta inndrivingen ved de mer åpenbare tilfellene av lønnstyveri, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte - med sikte på innføring i 2025.
8. Stortinget ber regjeringen utrede hvordan den juridiske hjelpen til ofre for lønnstyveri kan styrkes, herunder om den bør innlemmes i ordningene med fri rettshjelp eller rettsråd, og komme tilbake til Stortinget innen statsbudsjettet for 2025.

10. april 2024

Aleksander Stokkebo

Henrik Asheim

Anna Molberg

